

Út a tudatos nyelvhasználat felé

Parapatics Andrea: A nyelvi tudatosság fejlesztése. Feladatok és segédanyagok pedagógusjelölt hallgatók oktatásához

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2025, 98 o.

Az elmúlt évtizedekben mind Magyarországon, mind kisebbségi magyar közösségekben szemléletváltás következett be a magyar mint anyanyelv oktatásának módszereit, céljait illetően. Az elméleti keret kidolgozását a szakemberek tudományosan megalapozott, empirikus kutatások eredményeire alapozták. Ezek a felmérések a korábbi módszerek eredménytelensége mellett arra is rávilágítottak, hogy a közösség nyelvi attitűdjeinek, nyelvi tudatosságának is jelentős szerepe van az anyanyelvoktatás folyamatában. Különösen igaz ez a pedagógusokra, akik a tanulók nyelvi értékítéletét intézményes keretek között alakítják. Így egyáltalán nem mindegy, hogy a pedagógusi pályára készülő hallgatók felsőoktatási intézményükben mit hallanak a nyelvekkel, nyelvváltozatokkal, a nyelvi sokszínűséggel, a nyelvi toleranciával kapcsolatban, milyen szemléletet visznek magukkal azokba az oktatási intézményekbe, ahol majd tanítani fognak.

A nyelvi tudatosság fejlesztése. Feladatok és segédanyagok pedagógusjelölt hallgatók oktatásához című nemrég megjelent mű szerzője, Parapatics Andrea, gyakorló pedagógusként, nyelvészként, egyetemi oktatóként szerzett tapasztalatait, kipróbált feladatait gyűjtötte össze ismét egy sokak számára hasznosítható kiadványban a Tinta Könyvkiadó gondozásában.

Az Előszóban a szerző kiemeli a Nemzeti alaptanterv hiányosságait, egynormájú szemléletét, felhívva arra a figyelmet, hogy a pedagógusképzés sokat tehet ennek ellensúlyozásáért: „Az explicit tudás és az önreflexió hiánya gyakran vezet félreértésekhez a mindennapi kommunikáció során, ezért a fejlesztése mindenki számára előnyökkel járna, a (leendő) pedagógusok számára pedig voltaképpen elengedhetetlen. Hiszen ők azok, akik az ezirányú fejlesztésért felelnek saját tanítványaik körében. Ezt a fajta feladatot azonban csak akkor tudják elvégezni, ha képesek saját nyelvhasználatuk folyamatos monitorozására, ha tudatosan bánnak saját anyanyelvüikkel, reflektálva annak számos szempont révén variálódó sokféleségére” (9. o.).

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszéke kiemelt céljának tekinti, hogy a nem magyar szakos képzésben részt vevő hallgatók nyelvi szemléletét is alakítsa az ún. szabadon választható tantárgyak keretében. Éppen

ezért öröndetes az a Parapatics Andrea által is kiemelt tény, hogy a Pannon Egyetem Humántudományi Karán több pedagógus-, illetve bölcsészképzési szak modelltantervébe is beillesztettek olyan kurzusokat, melyek „*célja a hallgatók különféle nyelvi és kommunikációs készségeinek a fejlesztése, nevezetesen nyelvi tudatosságuk, azaz az általuk használt nyelvekkel és nyelvváltozatokkal kapcsolatos explicit tudásuk fejlesztése, különös tekintettel a nyelvi változatosságra (területi és társadalmi szempontból egyaránt), a kettősnyelvűséggel és nyelvváltozati kódváltással kapcsolatos tudásuk, továbbá szakmai és tantermi kommunikációs készségük, szövegértési készségük fejlesztése*” (10. o.).

Ezen célok eléréséhez nyújt gyakorlati segítséget jelen kiadvány, mely öt tartalmi egységből, illetve a felhasznált irodalom jegyzékéből áll. A gyűjteményben közölt feladatok, ismeretterjesztő írások közül több már korábban megjelent különböző tudományos kiadványokban, illetve magazinokban és újságokban.

Az első tartalmi egység (*Mindennapi kommunikáció*) hét összetett feladatot tartalmaz, mely mindegyike hosszabb, elmélyültebb odafigyelést, felkészülést igényel, így a szakirodalom megismerése közben saját, illetve környezetük nyelvhasználatát megfigyelve végezhetik el a projekteket a hallgatók vagy éppen tanulók.

A *területi és társadalmi sokszínűség* elnevezésű részben az előzőekhez hasonló módszereken alapuló feladatok érintik a nyelvjárások és a szépirodalom, illetve az életkor kapcsolatát, felhívják a figyelmet a nyelvjárási háttér tudatosítására, az ezzel kapcsolatos ismeretterjesztés jelentőségére. A 10 feladat között találunk a szlengre, a szaknyelvekre, a hobbinyelvekre vonatkozóakat, illetve olyat is, ami a nemek közötti nyelvhasználatbeli különbségek széleskörű megfigyelésére szólítja fel a hallgatót.

1. ábra. Részlet a kiadványból (27. o.)

Nyelvjárási ismeretterjesztés

a) Beszéljék meg közösen, mit jelentenek a szöveghőben található szavak, majd azok felhasználásával írjon ismeretterjesztő cikket a nyelvjárások értékeiről! Segítenek a kiadvány V. fejezetében közölt írások.

A kép a Tagxedo szöveghő-generátorral készült (<http://www.tagxedo.com>).

A *Tantermi kommunikáció* cím alatt a leendő pedagógusok az oktatási folyamat során szükséges kommunikációs helyzeteket gyakorolhatják: órai magyarázat, értékelés, szülőkkkel való kommunikáció. A negyedik fejezet olyan feladatokat gyűjt egybe, melyeket az iskolába kerülve, pedagógusi pályájuk során hasznosíthatnak a hallgatók, s ezekből ötleteket is meríthetnek saját feladatok megalkotásához.

Az utolsó részben a szerző olyan ismeretterjesztő írásai (22 darab) kaptak helyet, melyeket a korábbi években gyerekek és nem nyelvész végzettségű (laikus) felnőttek számára írt. Zárásként a *Mese az elfogadásról: Pityóka igaza* címmel egy, a nyelvi toleranciára tanító történet is helyet kap a kötetben.

A feladatgyűjtemény végén található szakirodalmi lista olyan tételeket tartalmaz, amelyekből a hallgatók alaposabban tájékozódhatnak a témával, illetve annak oktatási módszereivel kapcsolatban, illetve számos ötletet meríthetnek a saját tanítási gyakorlatukhoz.

Parapatics Andrea munkáját egyaránt haszonnal forgathatják az egyetemi, főiskolai hallgatók, illetve a gyakorló pedagógusok. Érdekes olvasmány lehet azonban azok számára is, akik tudatosabban kívánnak anyanyelvükről, saját és környezetük nyelvhasználatáról tájékozódni, megnyilatkozni.

Dudics Lakatos Katalin

Dudics Lakatos Katalin, PhD. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, docens. dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-1354-4421.

Дудич Лакатош Катерина, доктор філософії. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, доцент. dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-1354-4421.

Katalin Dudics Lakatos, PhD. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, associate professor. dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-1354-4421.